

180 skridt der fører til dygtige læsere

Og giver faglig inklusion, indre læselyst,
trivsel og mønsterbrydere

INGEGERD JENNER LØTH

180

**skridt der fører
til dygtige
læsere**

**– giver faglig inklusion, indre læselyst,
trivsel og mønsterbrydere**

VIDENCENTER FOR LÆSELYST OG LÆSEUDVIKLING
GameLæsningDanmark

180 skridt der fører til dygtige læsere

1. udgave 1. oplag

©2020 Ingegerd Jenner Løth

Forlag: Videncenteret for Læselyst og Læseudvikling, GameLæsningDanmark

Cover og grafik: HELDINGgrafiker.dk Maibrit Holding Storm

Redaktør: Per Henrik Hansen

Tryk: LaserTryk, Aarhus

ISBN: 978-87-91983-01-6

Indholdsfortegnelse

Indledning: Mønstre, der skaber resultater i praksis	7
Kapitel 1: Den positive effekt af dygtige læsere	13
Målet	13
Mindsettene	15
Kapitel 2: Mønsteret, der fører til en dygtig læser	21
Fokus på det forkerte mønster skaber læseproblemer	22
Kapitel 3: Beslut dig	25
Træf beslutningen i dag	25
Skab først fantasien	26
Elev græd af min undervisning	27
Jeg fandt mønsteret på New Zealand	29
Kapitel 4: Den indre styrede læseudvikling	31
Plantningen af ønsket i fantasien	33
Sådan får de kompetencerne	36
Villigheden	38
”Jeg kan og jeg vil”	43
Kapitel 5: Mål, der kan blive indre mål	47
Et højt læseniveau på 9. årgang	47
Indholdet, eleverne skal lære at mestre	47
Læringen i udviklingszonen	48
Betydningen af Clays udviklingszoner i Danmark	49
Den assimilative læring	50
Den assimilative læring gennem lix	53
Læsehastighed og læseniveauer	55
Indhold, som skaber læseproblemer	56
Hvad ved vi, om undervisningens faglige materialer?	57
Hvorfor får eleverne læseproblemer?	58
Gabet der giver læseproblemer	58
Hvordan forebygger man læseproblemer?	60

Kapitel 6: Plantning, pleje og vedholdende repetition af fantasien	63
Kapitel 7: Daglig pleje og repetition af villigheden	65
Kapitel 8: Den individuelle læseundervisning	69
1. Fantasien	69
2. Kompetencen	69
3. Villighed	70
Læringen, der udvikler et højere læseniveau	71
De 4 kompetencer	72
Hyppigheden af den individuelle læseundervisning	73
Den individuelle læseundervisnings cyklus	75
Fase 1: Sådan beregnes udviklingszonen og plantes fantasien	75
Højtlesning	76
Graden af afkodning	76
Anvendelsesgraden af de 4 kompetencer	78
Graden af forståelse	79
Stillelæsning	81
Beregning af forståelsesgraden	81
Beregning af udviklingszonen for læsehastighed	85
Fase 2: Sådan støttes troen på at have kompetence	87
Fase 3: Sådan støttes og sikres villighed	91
Tid til refleksion og udvikling til lærerne	93
Singapore	94
Den finske skole	95
Litteraturliste	99
Baggrundslitteratur	101
Bilag	102
Bilag 1 Plakaten	102
Bilag 2 Kopi-skema til elevens graf for level up læsning	102
Bilag 3	102
Bilag 4	103

Indledning

Mønstre, der skaber resultater i praksis

”Uddannelse betyder ikke, at man skal lære folk det, de ikke ved. Det betyder, at man skal lære dem at gøre det, de ikke gør”.

John Ruskin

Mit navn er Ingegerd Jenner Løth. Jeg har samme familienavn som lægen Jenner, der systematisk eksperimenterede sig frem til vaccinen for kopper ud fra et mønster fra mennesker, som undgik at blive hårdt ramt og dø.

”Også når børn og unge skal motiveres til gode læsere spiller mønstre en stor rolle. Mere om det senere, men jeg vil tilføje, at mønstret der fører til dygtige læsere fører også til kompetente elever inden for al læring.”

Min far stod i skammekrogen i de første 5 år af sit skoleliv. Han blev en dårlig læser af skolens undervisning. Min farfar fik heldigvis ansat en privatlærer, som fandt et mønster, der gjorde min far til en god læser. Han endte med både at blive student, tandlæge og læse 6 sprog, men uden privatlærerens hjælp, ville min far være fortsat i skammekrogen og haft langt færre fremtidsmuligheder.

Men at være et barn eller en ung, der oplever at være en meget dårlig læser i flere år i skolens undervisning giver ar i hjertet. Det bærer man med sig resten af livet, med mindre man får hjælp. Min far følte stor skam, og bar det som en hemmelighed indtil han blev 65 år, og han blev stolt, kæmpende, aggressiv i sin adfærd. Ingen skulle sige eller indikere, at han ikke var god nok!

Min fars adfærd er det ene af de to mønstre, jeg har observeret hos elever, som bliver dårlige læsere af skolens undervisning. Det andet er et stille, trist, indadvendt mønster med lav selvtillid og opgivenhed.

Det kan godt være, at en stor andel af de unge, der udvikler lavt læseniveau i skolen, kan tage en ungdomsuddannelse senere, som det har været fremme i medier og i forskningsprojekter. Men det ændrer ikke på, at der er mange, der på grund af læseproblemer ikke trives optimalt i grundskolen, og de kan have unødvendigt svært ved at tage en ungdomsuddannelse, for ikke at tale om den videregående uddannelse de drømmer om.

Min far blev en dårlig læser, fordi han ikke fik dækket de behov han havde, for at blive god. Der blev ikke lyttet til ham og vist tillid til, at han godt kunne. I stedet blev den lille dreng overfaldet af et lukket mindset, som kastede skylden til hans

dårlige læseresultater over på ham selv ved at sige: Du er for doven. Du får ikke læst nok hjemme!

Det var ikke sandt. Han læste grædende om aftenen, alt det han kunne, for han ville så gerne være god og undgå skammekrogen.

Det, han havde brug for, var at blive mødt af et open mindset, som lyttede og forstod de behov, han havde for at kunne blive en god læser, og som sørgede for, at de blev dækket, så det også blev et faktum.

Det samme gælder i dag, for de flere hundrede tusinde elever, som årligt oplever læseproblemer i større eller mindre omfang af skolens undervisning.

Som jeg vil vise længere fremme i bogen, kan 96 pct. af eleverne blive dygtige læsere, men kun 8 pct. bliver det.

Min far repræsenterer således den store andel af elever, som bliver ekstremt dårlige læsere af skolens undervisning, og som mistrives, men som har potentiale til det modsatte.

Jeg er selv uddannet folkeskolelærer, skolebibliotekar og cand. Pæd. i it-didaktik med fokus på undervisningens mål og indhold. På alle tre uddannelser har jeg lært, at vil man lære nogen noget bestemt, så skal man først finde ud af, hvad målet er og derefter, hvordan man når målet i praksis. Og det er præcis sådan de folk gør, som skaber fantastiske resultater i praksis inden for alle brancher, også i læsning, og når målet¹. Her er læseundervisningen, Reading Recovery², som er udråbt af international læseforskning til at skabe de bedste læseresultater i verden³, et godt forbillede. Det har fokus på målet – at få den enkelte til at ”(...) *climb up through the reading levels*”⁴ og nå at mestre flest mulige levels på 12-20 uger, og den undervisning gør samtidig eleverne så glade⁵. Og mønstret er, at den enkelte hyppigt udvikler et højere læseniveau!

Denne her bog bruger samme princip som Reading Recovery, men har fokus på et andet mål – at få grundskolens forskellige elever til at klatre 180 definerede levels up, inden de går ud af 9. klasse. For derved når de målet – at gå ud af skolen som dygtige læsere og de bliver også glade og får dermed stor indre læselyst. Det særlige ved disse skridt er nemlig, at eleverne oplever dem som de levels, de kender fra de-

¹ (Hill, Napoleon, 2016).

² (Clay, 1993).

³ (Pressley, 2015).

⁴ (Clay, 1993).

⁵ (Pressley, 2015). og (UCL; 2020). The power of reading for pleasure.

res gaming og de føler sig som gode læsere, der snart kan blive bedre. Det er skønt og motiverer til stor indre glæde og læselyst for snart at nå nok et skridt, gå et level up. Bogen handler derfor om, hvordan man tilrettelægger og organiserer denne level up læseundervisning, så det bliver et faktum, at eleverne tager disse 180 skridt, og hver især bevarer livsmodet og læselysten i øjne og krop.

Jeg vil samtidig tilføje, at både skolerne i Singapore og Finland, som er store forbilleder for Danmark grundet deres høje placering i PISA, har stor fokus på samme mønster. Det kommer jeg ind på i kapitel 8.

I 00-erne blev det et politisk ønske, at de danske elever skulle nå målet - gå ud af skolen som dygtige læsere.

Men PISA indikerer de store læseproblemer, som er og har været i grundskolen i over 26 år, som jeg selv har erfaret, og der bliver på ingen måde taget de tiltag, der kan ændre dem.

Og de uforandrede læseresultater skyldes dette mønster: Der har IKKE været et eneste officielt tiltag fra 0.-9. klasse med fokus på målet, og hvordan lærerne skulle få eleverne til at nå målet i praksis. Derfor kan skolerne og deres lærere IKKE ændre resultaterne i praksis!

Til trods for mange dyre tiltag, undersøgelser, forskning i snart 20 år og eleverne har mange undervisningstimer.

Det betyder samtidig, at eleverne ikke bliver fagligt inkluderet, de får store læseproblemer, mister lyst til at læse, de trives ikke optimalt, og skolen kan ikke ændre den negative, sociale læsearv. Det skyldes, at disse værdier hænger tæt sammen med at opleve det mønster, som gør dem til dygtige læsere, og det mønster kan de ikke opleve i praksis nu. Derfor har denne bog afsæt i en open-minded, *elev-centreret* undervisning og organisering. Det vil sige, at undervisningen og biblioteket skal tilrettelægges og organiseres sådan, at den enkelte elev kan og vil opleve det mønster, som fører til dygtige læsere og alle de andre positive, ovenstående værdier. Det skal vi gøre for elevernes skyld! For det er ikke sjovt at opleve sig som en dårlig læser af skolens undervisning.

Men vi skal også gøre det for lærernes skyld. Jeg blev selv uddannet folkeskolelærer for at gøre en faglig forskel. Præcis som mange andre. Som nyuddannet kunne jeg ikke gøre eleverne i min klasse til gode læsere, fordi jeg manglede didaktikken. Det var og er en yderst fortvivlende, frustrerende, stressende situation. Det er på ingen måde værdigt at give lærerne, som selvfølgelig godt kan – og gerne vil - gøre

eleverne til gode læsere, de dårlige arbejdsvilkår, så de ikke kan nå målet med deres undervisning. Jeg har altså ikke skrevet denne bog for at forbedre PISA, men for de godt 700.000 elever, der går i grundskolen, og for deres læreres skyld. Men PISA indikerer de store læseproblemer, som er og har været i grundskolen i 18 år, og som jeg selv har erfaret, og der bliver på ingen måde taget de tiltag, der kan ændre dem.

Derfor handler denne bog om de didaktiske spørgsmål: Hvad er en dygtig læser? Hvordan bliver den enkelte en dygtig læser gennem skolens undervisning og med hjælp fra biblioteket? Og hvorfor vil dette mål resultere i forebyggelse af læseproblemer og specialundervisning? Give glade elever der trives, faglig inklusion, stor indre lyst til læsning, læring og skole og ændre den negative sociale arv?

For det er disse didaktiske spørgsmål, vi ikke har fået besvaret i de sidste 20 år, og det er de svar, praktikerne skal bruge, for at kunne gøre det de ikke gør – så den enkelte bliver en dygtig læser. Derfor er bogens målgruppe alle de læse-ansvarlige mennesker, som præsenteres i næste afsnit. Bogen bygger samtidig på fakta. Det vil sige, at både målet og vejen til målet er fakta. Målet og vejen dertil står altså slet ikke til diskussion og behøver dermed ikke gøres til genstand for års forskning. Det eneste, det kræver at nå målet, er, at skolerne og deres lærere bliver gode til at nå målet i praksis. Og det kommer af erfaring og ved at sætte ind på at nå dette mål dagligt i praksis og lære hyppigt at få som vane at reflektere, studere og analysere, hvordan man bliver endnu bedre til at nå målet i praksis, også i forhold til den enkelte elev. Og lad mig tilføje, det kan kun gå fremad og det sker, ved at komme i gang.

Plakaten viser bogens målgruppe og eleverne mønstret

I bogen er et vigtigt værktøj, en plakat, som viser det mønster, som fører til resultatet – at blive og forblive en dygtig læser – til og med 9. klasse. Den har flere formål:

1. At hænge synligt fremme i hver klasse, på lærerværelset, skolens kontor, biblioteket, på professionshøjskolerne, ved DLF, Skolelederne, PPR, UVM, i kommunernes afdelinger for pædagogik og læring, politikere, KL og andre ansvarlige for elevernes læsning på alle niveauer. Dermed vil alle dagligt få en reminder om at sætte fokus på at hjælpe med at skabe dette mønster for den enkelte.

2. Når plakaten hænger i hver klasse, kan eleverne forestille sig i fantasien, hvordan de bliver kompetente læsere og forstå, at det er de mange levels, de skal lære at mestre, før det bliver et faktum. Præcis som i et computerspil og som de plakater der hænger i indskolingen og viser de bogstaver, der skal læres, for at man kan læse. På

den måde forstår de ”spillets” regler og kan selv sætte ind på at nå dette mål. Uden en sådan konkret vejledning aner de ikke, hvordan de bliver dygtige læsere til og med 9. klasse, og de tror de er færdiguddannede i læsning allerede efter indskoling og dermed mister de mening, mål og lyst til at læse for blive bedre til det. Derfor er denne plakat et vigtigt værktøj, hvis eleverne skal bevare lysten til at læse, for at blive dygtige læsere på alle årgange. Samtidig bidrager den med stor glæde og læselyst, fordi de kan se alle de levels de allerede har lært at mestre, og det hjælper dem med at tro stærkt på, at de selvfølgelig kan fortsætte denne udvikling – helt til de når skolens højeste læseniveau.

Individuel graf til level up læsningen

I bogen er også et andet vigtigt værktøj; et koordinatsystem til fri kopiering, som kan bruges som graf for den enkeltes level up. På den kan man både læse de 180 definerede levels og aflæse, om eleven stiger hyppigt nok til at udvikle den høje progression, der fører til dygtige læsere, eller der skal sættes ind på forebyggelse af læseproblemer. Den bidrager også til læselyst på samme måde som plakaten. Mere om den senere.

Det er mit ønske for fremtiden, at vi bliver meget bedre til at observere og studere de mønstre fra praksis, som får de forskellige elever i klasserne til at opnå bestemte og ønskede mål, da den praksis kan bringe alle elever frem til det mål, som er det højst opnåelige for den enkelte! Derfor er afsættet for denne bog også en masse observationer og studier af mønstre fra praksis, som netop fører til, at den enkelte og de forskellige elever i klasserne på alle årgange kan blive dygtige læsere.

Disse observationer og studier eksemplificerer den internationale forskning om mønstre, adfærd og erfaring fra praksis, hvor man skaber resultater på et meget højt niveau. Og som også resulterer i det høje læseniveau, som karakteriserer en dygtig læser. Derfor italesætter denne forskning mine observationer og studier fra praksis, og den er de skuldre, som denne bog står på.

Forskningen er den russiske psykolog Leo Vygotskys zone for nærmeste udvikling, den new zealandske læseforsker Marie Clay, amerikanerne Rigby og Scotts forskning om Gaming, amerikaneren Napoleon Hills store studie over, hvordan man skaber fremragende resultater og den ungarske psykologiprofessor Mihaily Csikszentmihaly's flowteori.

Nu til handling. Mennesker, som skaber fantastiske resultater, træffer hurtige beslutninger. Derfor – beslut dig nu for at ville gøre eleverne til dygtige læsere og alle de andre positive værdier, det medfører og gå straks i gang. Første trin er at læse denne bog og lære at forstå, hvorfor den enkelte bliver en dygtig læser ved at følge plakatenes mønster, og hvorfor dette mønster får det til at føles legende let og meningsgivende at udvikle sin læsning på vej mod målet.

Kapitel 1

Den positive effekt af dygtige læsere

96 pct. af eleverne på alle årgange kan blive dygtige læsere.

Dette medfører samtidig disse positive, efterspurgte værdier, da disse værdier hænger TÆT sammen:

1. Stor, indre læselyst
2. Selvtillid
3. Trivsel
4. Glæde
5. Lyst til læring og skole
6. Faglig inklusion
7. Forebyggelse af læseproblemer
8. Milliard-besparelser på specialundervisning i Grundskolen årligt
9. Ændring af den negative, sociale læsearv
10. Forebyggelse af forstyrrende, ukoncentreret adfærd
11. Faglig stolthed og øget respekt for lærerne i samfundet
12. Forbedrede arbejdsforhold og arbejdsglæde for lærerne

Dette er til stor glæde for både eleverne, lærerne, forældrene, skolen og samfundet.

Derfor er formålet med denne bog at fortælle, hvordan man tilrettelægger en individuel læseundervisning fra 0.-9. klasse, som kan resultere i, at 96 pct. af eleverne på de forskellige årgange bliver dygtige læsere. En forudsætning for at kunne tilrettelægge en sådan undervisning er, at man ved, hvad det er i praksis.

Målet

Målet er, at eleverne skal blive og forblive dygtige læsere til og med 9. klasse. I læseundersøgelser som PISA og PIRL defineres en dygtig læser som en, der har et højt læseniveau. Det betyder en, som mestrer det faglige læseniveau, som anvendes i undersøgelsen, og som man forventer, eleverne kan anvende.

Altså, skal eleverne blive dygtige læsere på alle årgange af grundskolens undervisning, skal den enkelte lære at mestre det faglige læseniveau, som anvendes og forventes anvendt på årgangen. Den dag det sker, vil det medføre, at resultaterne i PISA endelig ændres – fra at kun 8 pct. af de 15-årige måles som dygtige læsere – til at det bliver næsten alle.